

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rautiainen, Matti

Title: Sariola, Johan Adolf Fredrik (1886-1967)

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © 2019 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Rautiainen, M. (2019). Sariola, Johan Adolf Fredrik (1886-1967). In Kansallisbiografia-verkkajulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Studia Biographica*, 4. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-010126>

Sariola, Johan Adolf Fredrik
(1886 - 1967)

tivoli- ja sirkusyrittäjä

Suomalaisen tivoli- ja sirkuskulttuurin keskeisin kehittäjä ja toimija 1900-luvulla oli Johan Adolf Fredrik (Jaffu) Sariola. Hänen perustamansa Suomen Tivoli oli ensimmäinen suuri kiertävä tivoli Suomessa ja sen ohjelmistoon kuului myös sirkusesityksiä. Jatkosodan aikana hän pyöritti yli kaksi vuotta rintamativoliala Karhumäen kaupungissa. Sariolan menestys tivoliyrittäjänä perustui paitsi kykyyn uudistaa ja kehittää tivolia, myös hänen taitoonsa verkostoitua ja toimia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Yli 60 vuotta kestänyt aktiivinen toiminta tivoli- ja sirkusalalla loi perustan nykyisille Sariolan suvun omistuksessa oleville Suomen Tivolille ja Tivoli Sariolalle.

Johan Adolf Fredrik Grönroos (vuodesta 1918 Sariola), joka isänsä, tivoliyrittäjä J. A. W. Grönroosin tavoin lyhensi etunimensä ensimmäisten kirjainten mukaan J. A. F., tunnetaan parhaiten lempinimellä Jaffu. Isä oli aloittanut ensimmäisen suomalaisena tivoliyrittäjänä kiertuetoiminnan 1888. Jaffu varttui isänsä kasvattamana. Hänen äitinsä kuoli hänen ollessaan pieni poika. Tivolialalle Jaffu sai kosketuksen siis jo lapsena isän toimiessa alan pioneerina Suomessa. 1900-luvun alussa J. A. F. Grönroos johti isänsä liiketoimintaa reilun vuoden, kun tämä istui vankilassa vastustettuaan laittomana pitämäänsä asevelvollisuuslakia. Tätä ennen Jaffu oli muun muassa kaupitellut peltiastioita kiertävänä kauppiana.

J. A. W. Grönroosin palattua vankilasta, Jaffu Grönroos aloitti itsenäisenä yrittäjänä Lappeenrannassa, minne hän perusti ensimmäisen elokuvateatterinsa Pohjolan. Innostus ja taito elokuvateatterin pyörittämiseen oli sekin tullut isältä, joka kuului myös elokuva-alan pioneereihin Suomessa. Varsin pian Jaffu Grönroos kuitenkin myi kiinteän elokuvateatterinsa ja laittoi kaksi kameraansa rattaille ja jatkoi toimintaansa kiertävänä elokuvanäytösten esittäjänä. Elokvien lisäksi maata lähti 1907 kiertämään myös Jaffu Grönroosin itsensä tekemä ampumarata.

Elokuva-alan nopean kehittymisen myötä Grönroos panosti elokuvateattereihin. Hän muutti 1911 puolisonsa Helmin kanssa Terijoelle, mistä oli kehittynyt vilkas matkailukohde. Teriojen alueella oli useita Grönroosin elokuvateattereita, ja toiminta laajeni niin, että parhaimpina vuosina Grönroosilla oli elokuvateattereita yli kymmenessä kaupungissa. Niiden lisäksi maata kiersivät sekä Pohjola että Kaleva. Ensimmäisen maailmansodan ja Suomen itsenäistymisen myötä tilanne Terijoella muuttui. Jaffu Grönroos perheineen muutti takaisin Helsinkiin 1916. Suomen itsenäistyttyä perhe muutti sukunimensä Sariolaksi.

Jaffu Sariola oli puolisonsa kanssa etsinyt jo vuosia sopivaa asuinpaikkaa Helsingin ulkopuolelta, maaseudulta. Sellainen löytyi 1921 Yli-Keravalta, paikalta, jota nykyään kutsutaan Sariolanmäeksi. Siitä tuli paitsi Sariolan perheen, myös tivolin keskuspaikka 1950-luvulle saakka. Talvisin talossa asuivat Sariolan perheen lisäksi tivolin eläimet sekä tivolin taiteilijoita. Sariolanmäki tunnettiin avuliaisuudesta, jolla erityisesti huonoina taloudellisina aikoina oli suuri apu alueen asukkaille.

Suomalaisen tivolin kultakautta olivat 1920- ja 1930-luku. Maata kiersi useita tivoliryhmiä, suurimpana Sariolan Suomen Tivoli. Sariola muutti 1920-luvulla tivolikulttuuria radikaalisti. Siihen saakka kukin tivolilaitteen omistaja toimi itsenäisesti. Sariola yhdisti eri tivolilaitteiden omistajat saman yrityksen alle niin, että hän vastasi käytännön järjestelyistä ja tivolilaitteiden omistajat tekivät sopimuksen hänen

kanssaan tivoliin liittymisestä. 1920-luvulla Sariola myös investoi uusiin laitteisiin. Tivolikalustoon tuli niin hevoskaruselli, maailmanpyörä kuin autoajolaitteisto. Sariola alkoi 1928 pitää myös talvitivoliala Helsingissä, Kaartin maneesissa. 1930-luvulla tivolia vahvistivat laadukkaat sirkusesitykset. 1930-luvun alkuun mennessä Suomessa toimineet sirkukset joutuivat lopettamaan toimintansa ja osa niiden taitelijakuntaa siirtyi tivoleihin.

Sariola luopui 1920-luvulla elokuvateattereistaan ja keskittyi tivolitoiminnan kehittämiseen. Samaan aikaan hän kansainvälisti toimintaansa niin, että hän hankki sirkus- ja tivolialan taiteilijoita eri puolilta Eurooppaa, kuten surmanajajina toimineet Kalan sisarukset Virosta. Sariolan kansainväliset ja kansalliset verkostot olivat laajat ja niiden merkitys suuri, kun muun muassa päätettiin tivoliluvista sodan aikana.

Jaffu ja Helmi Sariolalla oli kaikkiaan yhdeksän lasta sekä kasvattipoika Lauri Seiterä. Lasten kasvaessa heistä tuli osa tivolia. Mitä vanhemmaksi lapset kasvoivat, sitä vastuullisemmaksi heidän työtehtävänsä tivolissa kehittyivät. Tämä vahvisti yritystoiminnan perhekeskeisyyttä, kuten myös se, että Jaffu ja Helmi Sariola johtivat tivolia yhdessä. Vahvaa sidettä tarvittiin erityisesti 1930-luvulla. Tivoliala vastaan oli kohdistettu paljon epäluuloja aina, ja nämä vahvistuivat julkisessa keskustelussa 1930-luvulla. Useat poliittiset puolueet pitivät tivolia nuorisoa turmelevana toimintana ja halusivat suojella maaseudun asukkaita, erityisesti lapsia ja nuoria, tältä vaikutukselta. Maaseudun tivolikielto astui voimaan 1937. Tätä ennen Jaffu Sariola oli kutsunut tivoliyrittäjät yhteen ja oli aktiivinen tivolialan toimijoiden ensimmäisessä yhdistyksessä. Sen historia jäi kuitenkin lyhyeksi ja toiminta tyrehtyi 1930-luvun lopulle tultaessa.

Sota muutti koko suomalaisen yhteiskunnan toiminnan, myös tivoleiden. Sota-aikana voimaan astunut huvittelukielto koski luonnollisesti myös tivoleita. Ainoan poikkeuksen teki Karhumäelle jatkosodan aikana perustettu rintamativoli, josta vastasi Jaffu Sariola. Se kuului Puolustusvoimain Viihdytystoimistoon, mutta Sariola toimi Karhumäellä yrittäjänä. Karhumäen tivoli osoittautui monista vastoinkäymisistä huolimatta tuottoisaksi liiketoiminnaksi, mikä avasi uusia mahdollisuuksia yritystoiminnalle sodan jälkeisessä Suomessa.

Sariola toteutti 1949 pitkäikäisen haaveen laadukkaasta, Suomea kiertävästä sirkuksesta. Sirkus Sariola toimi vuoteen 1953 saakka. Se sai kiittäviä arvioita laadukkaasta ohjelmistosta, ja puitteet olivat hienot, mutta myös kalliit. Kunnianhimoinen sirkusprojekti velkaannutti Sariolaa rankasti ja johti paitsi saneeraukseen, myös liiketoiminnan uudelleenjärjestelyyn. Vanhin pojista, Tauno Sariola, lunasti henkilökohtaisella pankkilainalla tivolikaluston, jotka jaettiin veljesten Matin, Unton ja Toivon kesken. He puolestaan jatkoivat kiertuetoimintaa kolmena yksikkönä ja maksoivat sittemmin Taunolle osuutensa. Jaffu Sariola jatkoi toimitusjohtajana vuoteen 1958, jonka jälkeen veljekset jatkoivat itsenäisinä yrittäjinä isän vetäytyessä yritystoiminnasta. Tivolielämästä hän ei kuitenkaan luopunut, vaan jatkoi poikiensa tukena aina kuolemaansa saakka.

Jaffu Sariola kuoli auto-onnettomuudessa 1967, takanaan yli kuusikymmentä vuotinen ura tivolialalla. Kolme hänen pojistaan jatkoi isänsä työtä. Toivo Sariola lopetti Toivo Sariolan tivolin toiminnan 1968. Matti Sariolan tivoli tunnetaan 2000-luvulla Tivoli Sariolana, ja sitä johtaa hänen pojanpoikansa Ville Sariola. Unto Sariolan sukuhaara puolestaan kantaa edelleen Jaffu Sariolan perustaman Suomen Tivolin nimeä, ja sitä johtaa Unto Sariolan pojantytär Lulu Sariola. Jaffu Sariolan kasvattipoika Lauri Seiterä puolestaan perusti 1966 Tivoli Seiterän, joka niin ikään toimii edelleen tivolialalla.

J. A. F. Sariola tivolielämä oli elämäntapa, jonka tulevaisuuteen hän suhtautui useimmiten positiivisesti ja luottavaisesti, vaikka mittava ura alalla, yli kuusikymmentä vuotta, piti sisällään myös vastoinkäymisiä. Perheen merkitys tivolitoiminnassa oli keskeinen. Helmi Sariola oli hänen työparinsa tivolin johtajana, lapset puolestaan kasvoivat osaksi tivolia pienestä pitäen ja kolmesta heistä tuli 1950-luvun lopulla tivoliyrittäjiä. Jaffu Sariolan merkityksestä Keravalla kertoo se, että lähes 50 vuotta kuolemansa jälkeen, hän sijoittui kaikkien aikojen keravalainen -äänestyksessä kolmanneksi.

Johan Adolf Fredrik Grönroos vsta 1918 Sariola, Jaffu, S 4.11.1886 Helsinki, K 23.4.1967 Kerava. V tivoliyrittäjä Johan Abraham Walfrid Grönroos ja Henrika Evantytär Haapanen. P 1911 - Helmi Karstunen S 1886, K 1950. Lapset: Tauno Johannes S 1911, K 1996, varatuomari; Veikko Olavi S 1913, K 1941, vänrikki; Toivo Kalervo S 1914, K 1985, tivoliyrittäjä; Unto Keijo Armas S 1915, K 1970, tivoliyrittäjä; Helmi Sinikka (Parkkonen) S 1918, K 1993, yrittäjä; Satu Tuulikki (Pelli) S 1920, K 1993, voimistelunopettaja; Soilikki (Mattila) S 1921, K 2005; Matti S 1923, K 1990, tivoliyrittäjä; Kalle S 1924, K 1989, opettaja.

URA. Kiertävä kauppias; tivoliyrittäjä 1905 - 1907; Elävien kuvien näyttämö Pohjolan pitäjä Lappeenrannassa 1907 - 1909; elokuvateatterin pitäjä Terijoella 1911 - 1916, useissa eri kaupungeissa - 1928; tivoliyrittäjä; Suomen Tivolin perustaja 1929, toimitusjohtaja - 1958.

Liikennöitsijä Keravalla 1923 - ; Sirkus Sariolan johtaja 1949 - 1953.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS. Outi Stridin haastattelu 17.3.2019.

L. Mattila-Lahtinen, Tivoliyhteisö Sariola : erään ammattiryhmän rakenne ja toiminta vuosina 1888 - 1978. 1983; P. Pajula, M. Rautiainen, M. Hiljanen, Huvin huipulla 130 vuotta : Tivoli Sariola 1888 - 2018. 2018; Yhtä sirkusta : muistoja sirkuksesta!. 2002.

JOHAN ADOLF FREDRIK SARIOLAN MUKAAN NIMETTY. Sariolanmäki, Sariolantie, Kerava.